

Rugsėjo pradžioje Vilniuje vykusiame „Sorainen“ 30-mečio renginyje politikos, verslo ir teisės lyderiai kalbėjosi apie regiono ateitį. Išsiskyrė viena aiški kryptis – gynyba. Panelinėje diskusijoje buvo iškelta mintis, kad Baltijos šalys, nors ir mažos, privalo išlikti atsparios ir parodyti, kad yra pasirengusios ginti savo laisvę. Verslo ir politikos atstovai sutarė, kad būtina prielaida atgrasymui – visuotinės gynybos stiprinimas, prasidedantis nuo mūsų visuomenių mentaliteto pokyčio.

„Atsparumas nėra vien kariuomenės užduotis – tai bendras reikalas, kuris prasideda nuo mūsų pačių požiūrio. Mūsų regiono stiprybė priklausys nuo to, ar patys tikime savo ateitimi ir esame pasirengę ją ginti. Jei visuomenė suvokia, kad gynyba yra bendra atsakomybė, tampame stipresni, labiau pasitikintys savimi ir patrauklūs investicijoms bei bendradarbiavimui“, – pabrėžė „Sorainen“ įkūrėjas Aku Sorainen.

Visuomenė kaip gynybos ramstis

Atsargos generolas Riho Terras, buvęs Estijos kariuomenės vadas, pabrėžė, kad moderni gynyba negali būti suvokiama tik kaip kariuomenės atsakomybė. Estijoje sukurta daugiasluoksnė sistema, kurioje karo atveju būtinos sritys – telekomunikacijos, energetika, maisto ir vandens tiekimas, bankų veikla – užtikrinamos civilinių institucijų ir privačių struktūrų. Vidaus saugumas, diplomatinės tarnybos, net psichologinė gynyba – tai dalys, kurios stiprina visuomenės pasirengimą ir užtikrina, kad valstybė nesubyrėtų net esant krizei.

Tuo tarpu Latvijos verslininkas ir aktyvus nacionalinės gvardijos narys Maris Simanovičs priminė Ukrainos patirtį: kuo labiau visuomenė įtraukiama į pasirengimą, tuo mažiau chaoso kyla karo pradžioje. Latvijoje vis daugiau verslininkų jungiasi prie gynybos struktūrų savanoriškai – pats M. Simanovičs yra Nacionalinės gvardijos savanoris. Tai, jo teigimu, rodo, kad civiliai gali tapti svarbia atrama profesionaliai kariuomenei.

Lietuvoje šią kryptį pastaraisiais metais stiprina ir gynybos technologijų ekosistema – pasak buvusio krašto apsaugos viceministro, dabar – fondo „Scale Wolf“ vadovo Edvino Kerzos, iš technologijų sektoriaus ateina vis daugiau iniciatyvų, kurios stiprina šalies atsparumą. Nuo startuolių iki inovatyvių sprendimų, nukreiptų į kariuomenės ir civilinės saugos poreikius, ši ekosistema rodo, kad visuomenė tampa aktyvia gynybos dalimi.

Ginklų prieinamumas: tarp kultūros ir įstatymų

Diskusijos metu, ginklų klausimas išryškėjo kaip vienas jautriausių, bet kartu – esminių. Suomijos investuotojas ir atsargos karininkas Peteris Fagernas priminė, kad jo šalyje

ginkluotė ir gynybinė kultūra yra išsisknijusi dešimtmečius. Beveik kiekvienas šeimos vyras eina į kariuomenę, šaudymas ir medžioklė tebėra populiari veikla, o civiliai jau nuo XX a. vidurio dalyvauja specialiuose gynybos kursuose. Suomija turi daugiausia ginklų vienam gyventojui Europoje – apie 32 vienetai 100-ui žmonių – ir dabar plečia šaudymo infrastruktūrą, nes visuomenė aktyviai ruošiasi įvairiems scenarijams.

Latvijos padėtis, anot M. Simanovčiaus, gerokai kuklesnė: vos 10 ginklų 100-ui gyventojų ir tik keli šaudymo poligonai visoje šalyje. Jo manymu, didesnis civilinės visuomenės apsiginklavimas ir treniruočių vietų plėtra padėtų sumažinti nerimą ir padidinti pasitikėjimą savo galimybėmis.

Lietuvoje situacija – tarpinė: medžioklės tradicijos lėmė santykinai nemažą ginklų skaičių, tačiau įstatyminiai ribojimai lieka itin konservatyvūs net karo Ukrainoje kontekste, kai poreikis ginklams smarkiai išaugo. E. Kerza akcentavo, kad vien šaunamųjų ginklų turėjimas problemos neišsprendžia – būtinas visuomenės pasirengimas jais atsakingai naudotis.

A. Soraineną šią temą sieja su platesniu mentaliteto klausimu: „Pasitikėjimas savimi turi įtakos visiems visuomenės aspektams – nuo saugumo iki ekonomikos. Todėl svarbu, kad visuomenė būtų ne tik pasirengusi naudotis ginklais, bet ir suvoktų savo vaidmenį bendroje gynybos sistemoje“, – akcentavo A. Sorainenas.

Privalomoji karo tarnyba: iššūkiai ir galimybės

Visi diskusijos dalyviai sutiko, kad privalomoji karo tarnyba yra paprasčiausias būdas įtraukti visuomenę į gynybos sistemą. Estija jau dabar rodo pavyzdį – pusė jaunuolių atlieka tarnybą, o tai ne tik suteikia kariuomenei papildomų pajėgumų, bet ir ugdo pasitikėjimą savimi, kuria ryšį tarp piliečių ir valstybės.

Latvija šiuo metu atnaujiną šauktinių sistemą, nors procesas lėtas: planuota kasmet pašaukti po kelis tūkstančius, bet realiai tarnybą pradeda tik keli šimtai. Tikslas – iki 2027 m. pasiekti 32 tūkst. šauktinių. Lietuvoje jau daugelį metų vykdoma devynių mėnesių tarnyba, pradedama šios sistemos reforma. Kaip pastebi E. Kerza, ši sistema dar neapima visų jaunuolių, tačiau turi potencialo. Nevyriausybinių organizacijų, tokios kaip Šaulių sąjunga, atlieka papildomą vaidmenį, ugdydamos pilietinį sąmoningumą ir patriotiškumą.

A. Soraineno įžvalga šiuo klausimu griežta: be tarnybos prasmės suvokimo visuomenė liks pažeidžiama. Dalis vyresnės kartos turi patirties sovietinėje armijoje, tačiau jaunimui reikia šiuolaikinių patirčių ir naujo naratyvo – tarnyba kaip pasididžiavimas ir atsakomybė.

Diskusijoje ne kartą grįžta prie psichologinio pasirengimo. Suomija ir Estija rodo, kad visuomenės atsparumas prasideda nuo vidinio nusiteikimo – pasitikėjimo, kad šalį galima apginti. Baltijos šalys, vis dar gyvenančios okupacijos traumos šešėlyje, kartais linkusios labiau svarstyti apie pasitraukimą nei apie pasipriešinimą. A. Sorainenas pabrėžia, kad ši nuostata turi keistis: „Pasitikėjimas savimi yra saugumo pamatas. Jei jo neturime, nei investicijos, nei kariuomenės pajėgumai neveiks. Bet jei turime, galime būti ne tik saugesni, bet ir patrauklesni bendradarbiavimui, investicijoms ir ekonomikos augimui.“

